

Т. Я. Любива

Закон соціальний

ЗАКОН СОЦІАЛЬНИЙ – категорія, що позначає об'єктивно існуючий, повторюваний зв'язок між явищами і процесами соціальної дійсності. До виникнення соціології як окремої науки у філос. думці ідея З. с. розвивалася переважно як ідея закономірності істор. процесу (Аристотель, Ж. Боден, Дж. Віко, М.-Ж. Кондорсе та ін.). У 19 ст. О. Конт, виходячи з того, що в суспільстві діють глибинні, нездоланні сили, подібні до тих, які діють в світі природи, сформулював т. зв. закон трьох стадій. Згідно з цим законом соц. прогрес є продуктом розумового розвитку людства: всі думки проходять теол. (спонтанні бездоказові фікції), метафіз. (абстракції чи сутності, сприйняті як реальність) і позитив. (засн. на точній оцінці зовн. реальності) стани. Кожен із цих станів утворює основу всієї соц. організації й охоплює всі аспекти сусп. життя. [Е. Дюркгайм](#) розумів З. с. як закон поведінки людей, В.-Ф. Парето – як закон циркуляції еліт, Р. Міхельс – як «заліз. закон олігархії». У сучас. філос. думці, зокрема синергетиці, розглядають універсал. закони і конкретні закономірності, що діють у тій чи ін. соц. системі. При переході від однієї системи до ін. значну роль відіграє випадковість, тому деякі з конкрет. закономірностей, які діяли у поперед. системі, можуть змінитися.

У З. с. залежність між соц. явищами і процесами може мати причин. або функціонал. характер. Відмінність між цими двома видами полягає у більшій (причин.) чи меншій (функціонал.) мірі детермініст. впливу одного соц. явища на ін.; відповідно використання поняття причин. зв'язку більш доречно у застосуванні до З. с., а функціонал. – до соц. закономірності чи тенденції. Потрібно також враховувати умови зародження певного соц. явища, оскільки діючої причини недостатньо для виникнення наслідку (вона повинна існувати у необхід. й достат. умовах для появи та повторюваності З. с.). На відміну від природн. законів, у більшості соц. явищ відбувається взаємодія множини випадк. чинників, що не можуть бути контрольованими. Одним із завдань природн. законів є прогнозування явищ і процесів з метою подальшого впливу на їхній перебіг. Стосовно З. с. прогнози можна здійснювати лише з певним рівнем ймовірності – можливість впливу на перебіг соц. явищ із врахуванням З. с. значно більш обмежена, ніж з урахуванням природн. законів, що обумовлено впливом багатьох випадк. чинників. У застосуванні до масових сусп. явищ статист. закономірності допускають певні індивід. відхилення. Твердження, що становлять

закони, розглядають як істинні. У соц. науках більш поширене поняття вірогідності, тому З. с. має більш ймовірніс. характер. Люди можуть здійснювати спроби пізнати та спрогнозувати З. с., проте не можуть скасувати їхню дію, тому вони мають об'єктив. характер. За масштабом З. с. поділяють на заг. (діють у всіх соц. системах) і специфічні (діють в окремих соц. системах, групах тощо), за важливістю – на гол. та негол., за мірою детермінізму – на причинні (фіксують суворі причинно-наслідк. зв'язки між соц. явищами) та функціонал. (відображають емпірично спостережувані та повторювані залежності між соц. явищами). Також розрізняють теор. та емпіричні (виявляються у ході емпірич. дослідж.) З. с.

Рекомендована література

1. P. A. Reynolds. Primer in Theory Construction. 1971;
2. Соціологія: Навч. посіб. К., 2003.

Бібліографічний опис:

Закон соціальний / Т. Я. Любива// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-14666>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).